

अभयारण्य

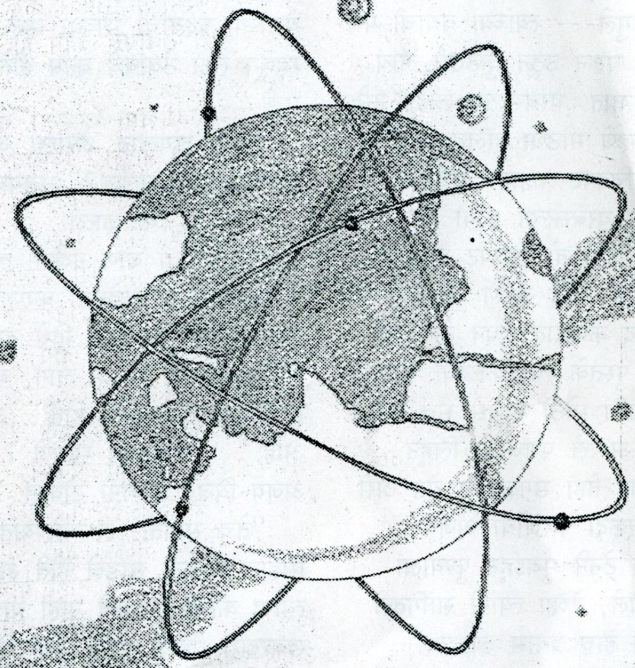
- डॉ. जयंत नारळीकर

“गेल्या शतकातली गोष्ट आहे, चालेल ?” पणजोबांनी विचारलें.
“हो, चालेल ! सांगा ना...” अजय आणि विजय एकसुरात उद्गारले.

पणजोबांच्या गोष्टी त्यांच्या 'आवडी'च्या क्षेत्रातल्या. वास्तविक त्या दोघांच्या आजवरच्या सहा वर्षांच्या आयुष्यात त्यांना करमणुकीची अनेक साधने उपलब्ध होती. विसाव्या शतकाच्या अखेरच्या दशकात सुरू झालेले माहिती - तंत्रज्ञानाचे नवे युग २०४७ पर्यंत कुठच्या कुठे गेले होते.

इलेक्ट्रॉनिक्सला बाजूला सारून फोटॉनिक्सने बहुतेक ठाणी काबीज केली होती. प्रकाशाचे कण, फोटॉन, वाटेल त्या मार्गाने पाठवण्याची आणि त्यांचा माहितीच्या आदान-प्रदानासाठी उपयोग करण्याची किमया साध्य झाली होती. विसाव्या शतकात ज्या सुपर कम्प्यूटरच्या वापरावर अमेरिकेने निर्बंध लावले होते, त्याहून जास्त संगणकीय क्षमता अजय-विजयच्या खेळण्यांत होती. परंतु पणजोबा आले की ही सर्व खेळणी बाजूला टाकून ते दोघे त्यांच्याभोवती पिंगा घालीत.

वास्तविक ८५ वर्षांचे पणजोबा आणि ८२ वर्षांच्या 'पंजी' प्रकृतीने चांगले ठणठणीत होते. स्वतंत्रपणे आपल्या फ्लॅटमध्ये राहात होते. मधूनमधून भेटीला येत, तेव्हा अजय-विजयच्या हल्ल्यापासून पणजोबांची सुटका करण्यातच पंजीचा अर्धा वेळ जाई. आज त्या आईबरोबर बाहेर फिरायला गेल्याची

संयुक्त राष्ट्रसंघाची ती तातडीने बोलावलेली बैठक होती. कार्यवाहांच्या अहवालवाचनानंतर पाकिस्तानी आणि भारतीय राष्ट्रप्रमुखांनी आपली अण्वस्त्रे कशी आणि केव्हा नाकाम झाली याचे विवरण दिले. त्यावरून दोघांचे साठे एकाच वेळी, एकाच प्रकारे नष्ट झाल्याचे दिसले. ही आश्चर्यकारक घटना होती आणि इतक्या सफाईदार कामगिरीची जबाबदारी कोणाची असावी, अशी अटकळ सुरू झाली. तेव्हाच राष्ट्रसंघाच्या अध्यक्षांना त्यांच्या खिशातल्या टॅब्लर एक संदेश मिळाला -

संधी साधून दोघांनी पणजोबांवर मोर्चा नेला होता. पालुपद नेहमीचेच... 'गोष्ट सांगा'! त्यांच्या अत्याधुनिक यांत्रिक साधनांपेक्षा

प्रत्यक्ष समोर बसून गोष्ट सांगणारे पणजोबा त्यांना अधिक नवलवाईचे. पणजोबांच्या बऱ्याच गोष्टी 'गेल्या शतकातल्या'च असत.

छात्र प्रबोधन - सौर कार्तिक शके १९२२

ज्ञानाची गंगा इथे खळाळत असते,
ती ललितकलांची बाग समोरी फुलते.

ज्ञान प्रबोधिनी-शिक्षणातल्या नव्या वाटा... गुरुकुल
निगडी येथे १२ तासांची पंचकोष विकसनावर आधारित
३०० दिवसांची शाळा, वा.ना.अभ्यंकर ७६५४४३८०

अजय-विजयना ते गेले शतक म्हणजे लांबच्या भूतकाळातले वाटे. त्या काळी मुले--- त्यांच्या वयाची पण-
- रोज घरून उठून कुठेतरी लांब शाळेत जात. घरबसल्या शाळा नसे. लोक म्हणे मोठ्या हॉलमध्ये गोळा होऊन चित्रपट पाहात. अजय-
विजयना घरबसल्या हव्या त्या भिंतीवर हवा तो चित्रपट हवा त्या वेळी पाहता येई आणि आपल्या घरी कुलूपबंद कपाटात जपून ठेवलेली कागदी पुस्तके त्या काळची लहान मुले आणि मोठी माणसे सर्व वाचत असत. आपले पणजोबा लिहून दाखवतात तेही सगळ्यांना येत असे म्हणे. एकदा पणजोबा अजय-
विजयना ट्रेनने मुंबईहून पुण्याला घेऊन गेले, तेव्हा त्यांनी सांगितले होते की हाच प्रवास त्यांच्या लहानपणी करायला ट्रेनला तब्बल साडे-तीन तास लागत. "ट्रेन वाटेत झोप काढत होती का?" असे अजयने विचारले, तेव्हा पणजोबा हसून उत्तरले होते, "मला वाटते ती सबंध प्रवास तू झोपेतच करत असे." नाही तर जेमतेम एका तासात होणाऱ्या प्रवासासाठी साडेतीन तास घ्यायचे कारण काय ?

"एका तर !" आपल्या नेहमीच्या संथ सुरात पणजोबा म्हणाले, "मी वीस एक वर्षांचा असेन तेव्हा..मला जंगलांचे आकर्षण फार. मी वनरक्षकाची नोकरी घेतली. गिरनारच्या जंगलात माझे काम होते..."
"वनरक्षक म्हणजे ?" विजयने अडवले.

"बेटा ! जंगलातल्या झाडांना तोडू नये, जनावरांना मारू नये, तिथे येणाऱ्या पक्ष्यांची शिकार करू नये म्हणून लक्ष ठेवायचे काम होते माझे."

"पण जंगलात असला वेडेपणा कोण करायला जाईल?" अजयचा प्रश्न.

"अजय, त्या काळी आजच्यासारखी जाण नव्हती लोकांत. तू म्हणतोस तो वेडेपणा करणारे पुष्कळ होते. मी होतो तिथे तर विशेष काळजी घ्यावी लागे, कारण ते सिंहांचे अभयारण्य होते... आजही आहे." "अभयारण्य म्हणजे ?" अजय-विजय दोघांनी टोकले.

"तेच सांगतो. अभयारण्यात सिंहांना मोकळे सोडले होते आणि त्यांना कोणी मारायचे नाही याची खबरदारी घेतली होती. सिंह-सिंहिणी आणि त्यांचे छावे कसलीही भीती न बाळगता जंगलात बागडावेत याची काळजी आम्ही घेत होतो. नाही तर काही दुष्ट लोक सिंहांना मारून त्यांच्या अंगावरची चामडी पिशव्या, टोप्या वगैरे करायला वापरत."

"ईईई काय हा कूपणा..." अजय-विजय यांची प्रतिक्रिया.

"होय तर ! आणि जेव्हा असं वाटायला लागलं की सिंहांचा संपूर्ण नाशच होईल--- पृथ्वीवर सिंहच शिल्लक राहणार नाहीत... तेव्हा त्यांच्यासाठी अशी अभयारण्ये केली गेली. गिरमध्ये आम्ही त्यांची पुष्कळ काळजी घेत असू. जेव्हा सिंहिणीला नवीन पिळ्हे होत, तेव्हा आम्ही पार्टी करत असू." पणजोबा म्हणाले.

"तुम्ही रोज जंगलात जायचा सिंहांशी खेळायला ?" अजय-

विजयला तसे करायला आवडले असं "मुळीच नाही." पणजोबा म्हणाले. "अभयारण्यात जनावरांच्या जीवनचर्येत ढवळाढवळ करीत नाहीत. त्यांना मुक्तपणे त्यांचे नैसर्गिक जीवन जगू देतात आणि आपण त्यांना लांबून लक्ष ठेवून पाहात असतो. ते कसे वागतात, कसे शिकार करतात हे सगळे आम्ही दुरून पाहतो. सिंह-सिंहिणी आपल्या खाण्याच्या गरजेपुरती शिकार करतात ती त्यांची नैसर्गिक प्रवृत्ती आम्ही कायम ठेवतो. ही पाहा गिर जंगलावरची एक लहान फिल्म."

पणजोबांनी एक रिमोट कंट्रोल दाबून भिंतीवर चित्रफीत दाखवायची तयारी केली. खिशातून डायरीवजा एक फोटॉनिक 'वही' काढली आणि त्यावरील काही आकडे व अक्षरे दाबली. भिंतीवर गिर अभयारण्याची दहा मिनिटांची माहितीवजा फिल्म दिसली...

"माणसांनी वेडेपणा करू नये म्हणून अभयारण्यात सिंह ठेवलेत, पण सिंहांनीच वेडेपणा केला तर ?" अजयने विचारले.

"त्याचीच ही हकीगत आहे बाबा !" पणजोबा म्हणाले. "एकदा काय झाले, आम्ही मोठी पार्टी दिली जेव्हा एका सिंहिणीला दोन छावे झाले. आम्ही त्यांची नावे ठेवली 'रुस्तुम' आणि 'जमशेद'. उमदी जनावरे होती. खूप मस्ती करायची..."

"आम्ही दुरूनच पाहात होतो आणि हळूहळू आम्हाला काळजी वाटू लागली. कारण त्यांची मस्ती जास्त करून भांडणाऱ्या रूपात होती." "आम्ही दोघे भांडतो तसे ?"

छात्र प्रबोधन - सौर कार्तिक शके १९२२

९०

अजातशत्रू देश आमुचा, आणि शांतता आमुचा प्राण, किसान आणि जवानांसवे, तरीही गर्जू जय विज्ञान

ज्ञान प्रबोधिनी-शिक्षणातल्या नव्या वाटा...क्रीडाकुल निगडी येथे क्रीडापटू तयार करण्यासाठी सुरू झालेली १२ तासांची शाळा, प्रा.मनोज देवळेकर ७६५४४३८०

विजयने हसत विचारले.

“तेवढे चालते

रे ! नंतर तुम्ही
नाही का परत
जुळवून घेत?”

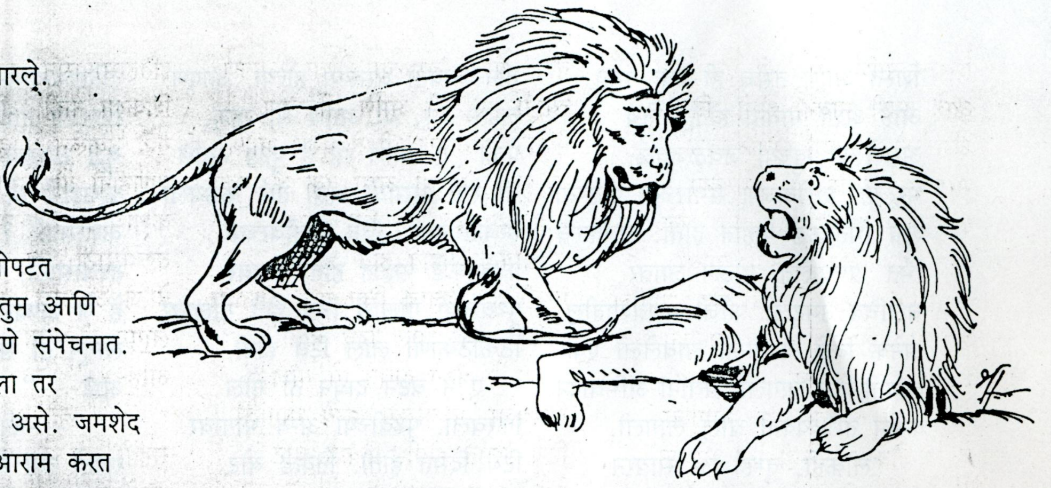
पणजोबा त्याला थोपटत
म्हणाले.” पण रुस्तुम आणि
जमशेद यांची भांडणे संपेचनात.
रुस्तुमने ससा मारला तर
जमशेदला तो हवा असे. जमशेद
एका झाडाखाली आराम करत
असेल तर तीच जागा रुस्तुमला
हवी....

“पुढे दोघे, मोठे सिंह झाले. तेव्हा
दोघांनी जणू आपल्या टोळ्याच तयार
केल्या, इतर सिंहांना आपल्या बरोबर
घेऊन. पूर्वी दोघे एकटे एकटे भांडत,
तर आता टोळ्यांनी लढू लागले.”

“आणि तुम्ही काहीच केले
नाही ? नुसते बघत राहिलात ?”
अजयने विचारले.

“आम्हाला सक्त ताकीद होती,
ढवळाढवळ करायची नाही... पण
आम्ही आमच्या वरिष्ठ अधिकाऱ्यांना
सर्व अहवाल देत होतो. त्यांच्यातले
काही तज्ञ बघून गेले. सिंह असे
नेहमी वागत नाहीत, पण जोपर्यंत
त्यांच्या अस्तित्वाला धोका पोहोचत
नाही; तोपर्यंत आपण काही करायचे
नाही. मात्र प्रकरण हाताबाहेर गेले
तर काय करायचे हे त्यांनी आम्हाला
सांगून ठेवले...

“आणि एक दिवस तसा प्रसंग
आलाच. रुस्तुम आणि जमशेदच्या
टोळ्यांत विलक्षण लढाई झाली...
जंगलाच ताबा कोणा एकाच टोळीला
मिळावा अशीच जणू त्यामागची
प्रेरणा असावी. त्यांत चार सिंह

खलास झाले आणि मग आम्ही
ठरवले... इनफ इज इनफ.

“आम्ही हेलिकॉप्टरवरून
युद्धक्षेत्रावर फिरलो आणि प्रत्येक
सिंहावर एका खांस वायूचा मारा
केला. सगळे सिंह बेशुद्ध झाले.
आम्ही त्यांना पिंजऱ्यात घालून
देशातल्या आणखी चार वेगवेगळ्या
अभयारण्यांत नेऊन सोडले. विशेष
खबरदारी घेतली की जमशेद आणि
रुस्तुम एकाच अभयारण्यात असणार
नाहीत आणि मग धोका टळला.
गिरमध्ये पुन्हा शांतता नांदू
लागली... गोष्ट संपली ! झोपा आता.”

इतक्यात एक सायरन वाजू
लागला आणि ते तिघे गेल्या
शतकातल्या अभयारण्यातून वास्तवात
आले. अजय-विजयना सायरनची
माहिती होती, कारण ते दोघे
तडकाफडकी उठले. “चला
पणजोबा.... ट्रेनिंगसाठी बंकरकडे.”
त्यांनी पणजोबांचे दोनही हात
पकडले. त्यांच्या फ्लॅटच्या एका
कोपऱ्यात लहानसे दार होते. त्यावर
एक हिरवा दिवा फ्लॅश करत होता.

(एरवी त्या दारावर सतत एक लाल
दिवा असे.) दार उघडता आत एक
‘शूट’ होता, जो एका वेळी पाच
लोकांना भरकन तळघरात पोहोचवू
शके. ते तिघे त्या मार्गाने तळघरात पोचले.

हे तळघर सामान्य तळघर नव्हते.
पृथ्वीच्या खाली पन्नास मीटर खोल,
जाड भिंतींनी घेरलेले असे ते ठिकाण
वरच्या राहत्या इमारतीच्या बरोबर
खाली होते. प्रत्येक नव्या
इमारतीखाली असे तळघर बांधणे
सक्तीचे होते आणि सायरन वाजला
की हातातले सर्व काम टाकून
इमारतीतल्या सर्वांनी इथे जमायचे -
पुढील सूचना मिळेपर्यंत. अजय-
विजयसारख्या लहानांना देखील हा
परिपाठ आता परिचयाचा झाला
होता. हे ‘इमर्जंसी ड्रिल’ महिन्यातून
एकदा केव्हाही होऊ शकते हे त्यांना
माहित होते.

तळघर लवकरच भरून गेले---
पण तसे ते ऐसपैस आणि
वातानुकूलित असल्याने कोंदटपणा
नव्हता. जमलेल्यांत एक प्रकारची

छात्र प्रबोधन - सौर कार्तिक शके १९२२

99

नवनिर्मितीची ही मिळे मानवा सिद्धी,
विज्ञान सांगते ‘साधुनि घ्या समृद्धी’ ।

शंभरावा अंक

ज्ञान प्रबोधिनी-शिक्षणातल्या नव्या वाटा...
ग्राम प्रबोधिनी साळुंब्रे- ग्रामीण, सर्वांकष शिक्षण
प्रणालीचे केंद्र, श्री. व्यंकटराव भताने ७६५७८७२

शिस्त आणि तसेच ही एक गंमत आहे अशी भावना होती. तिथे असलेल्या खुर्च्या जवळजवळ भरल्या. प्रत्येकजण समोरच्या पांढऱ्या शुभ्र भिंतीकडे पाहात होता. लवकरच भिंत 'प्रज्वलित' होऊन त्यावर चलचित्र उमटले. फौजी गणवेशातील अनेक बिंदू व फिती लावलेली एक व्यक्ती दिसू लागली. सर्वांना अभिवादन करून ती व्यक्ती बोलू लागली.

“लोकहो, तुम्ही जर सायरन चालू असेपर्यंत इथे येऊन पोहोचला असाल तर तुमचे अभिनंदन ! भारतावर जर अण्विक हल्ला झाला तर याहून जास्त पूर्वसूचना तुम्हाला मिळणार नाही. हल्ल्यापासून बचाव करायची आपली यंत्रणा भक्कम असली तरी तीवर पूर्णपणे विसंबून राहता येणार नाही. म्हणून हा खटाटोप. तुमच्या बंकरमध्ये सहा महिने पुरेल इतकी खाद्य-साधनसामग्री ठेवणे तुम्हाला आवश्यक आहे. हे पुन्हा सांगतो. युद्ध झालेच तर तितका काळ तुम्हाला खाली राहणे आवश्यक आहे. जर त्यापूर्वी वर येणे सुरक्षित आहे असे आमच्या पर्यावरण मापक यंत्रांनी आश्वासन दिले तर आधीही वर येऊ शकाल. त्याहून जास्त काळ खाली राहावे लागले तर --- देव तुमचे रक्षण करो, असेच मी म्हणेन.

“आजचा संचलनाचा पाठ संपला ! आता वर जाऊ शकता. जयहिंद !

एका वेगळ्या ठिकाणी, वेगळ्या तळघरात - ते आकाराने लहान होते पण यांत्रिकदृष्ट्या अद्ययावत होते -

तीन व्यक्ती बसल्या होत्या. आपण त्यांना ए, बी आणि सी म्हणू. पैकी ए आणि सी हे पुरुष आणि बी स्त्री असावी असा तर्क करायला हरकत नाही. तिथे भिंतीवरच्या पडद्याकडे पाहात होते. त्यावर पृथ्वीच्या गोलाचे चित्र होते. गोलावर ठिकठिकाणी लाल टिंबे होती.

ए ने बटन दाबून तो गोल फिरवला. पृथ्वीच्या अन्य भागांवर टिंबे दिसत होती. तिकडे बोट दाखवून ए उद्गारला.

“माझ्या अंगावर शहारे येतात हे चित्र पाहून. प्रत्येक लाल टिंब म्हणजे अण्वस्त्रांचा साठा... आगीची ठिणगीच, जी आग हा संपूर्ण ग्रह भस्मसात करील.”

नंतर बी ला उद्देशून ए पुढे म्हणाला, “तू या प्रकल्पात नव्याने आली आहेस, म्हणून हा इतिहास पाहा. सुरुवात झाली इथे.” त्याने एक बटन दाबले. पडद्यावर माहिती उमटली.

जुलै १६, १९४५ : मॅनहॅटन प्रकल्प यशस्वी. अणूच्या केंद्रभागात दडलेली ऊर्जा स्फोटकरूपात बाहेर काढण्यात मानव यशस्वी.

ए पुढे म्हणाला, “प्रकल्पाच्या मुख्याला, जे. रॉबर्ट ओपेन हायमरला स्फोट पाहून आठवले. एका भारतीय धर्मग्रंथात सहस्रसूर्यांचे तेज एकदम प्रकट व्हावे, अशी उपमा दिली होती. हा स्फोट तसाच होता.”

बी ने किंचित् चुळबुळ केली आणि म्हणाली “सर ! हा सर्व इतिहास मी वाचला आहे.”

ए खिन्नपणे हसला आणि म्हणाला, “कबूल आहे ! पण हे लक्षात ठेव, मानव हा प्राणी

इतिहासापासून शहाणपण कधीच शिकला नाही. क्षुल्लक बाबींवरून युद्धे उकरून काढून अपरिमित प्राणहानी तो करत आला आहे. कशासाठी ? कुठल्या न कुठल्या तत्त्वासाठी; पण आता त्याच्या हातात हे जे अण्वस्त्र आले आहे, त्यामागे लागून तो सर्वांत मोठे तत्त्व विसला आहे---”

“---की तो ज्या पृथ्वीवर राहतो त्या नैसर्गिक साधन-संपत्तीने भरलेल्या पृथ्वीचा तो क्षणात निकाल लावू शकतो.” बी ने त्याचे वाक्य पुरे केले.

“शाब्बास ! स्पेस अॅकॅडमीत तुझे रेकॉर्ड सर्वोत्तम होते, असे ऐकले होते त्याचा प्रत्यय आला. ” अे स्मित करत म्हणाला.

“पण सर ! आपण किती वेळ नुसते बघत राहणार ? ती लाल टिंबे पाहा. त्यांची संख्या वाढत आहे. हो-नाही करत अनेक देशांनी अण्वस्त्रे बनवलीत. आपण ठरवले तर पुढल्या १५ मिनिटांत---”

“थांब ! इतकी उतावीळ होऊ नकोस.” बी ला हाताने टोकत ए म्हणाला. “आपण हा निर्णय घेऊ शकत नाही. त्याला वरून संमतीदर्शक सिग्नल यायला पाहिजे.”

“पण त्याला कितीतरी वेळ लागेल --- अगदी प्रकाशाच्या वेगाने संदेश पाठवला तरी---”

परत बी ला थांबवत ए म्हणाला “नाही, ती गरज नाही. निर्णय आपणच इथल्या इथे घ्यायचा आहे. हा संगणक तो घेईल, फक्त आपण विद्यमान परिस्थितीची माहिती त्यात भरत राहायचे. हा आपला सहकारी

छात्र प्रबोधन - सौर कार्तिक शके १९२२

९२

लाभले जरी हो विज्ञानाचे दान,
मनी अक्षय ठेवा असंहाराचे भान ।

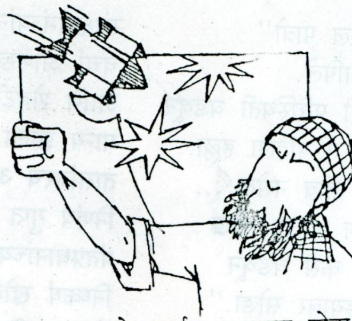
शंभरावा अंक

ज्ञान प्रबोधिनी-शिक्षणातल्या विस्तारलेल्या कक्षा...
स्पर्धा परीक्षा केंद्र-U.P.S.C.,M.P.S.C.,N.T.S.,N.D.A.,
यांचे मार्गदर्शन, सौ.सविता कुलकर्णी ४४७७६९९

तेच करत आला आहे. सी ने हात वर केला आणि णाला, "सर ! मला वाटते आपण त्या थतीच्या जवळ येत चाललो आहोत. ड्या मॉनिटरवर मला जे काही दिसते आहे, ते फार भयावह आहे. या हाच...मी भिंतीवर ते चित्र टाकतो.

१४ ऑगस्ट २०४७, स्लामाबादहून पाकिस्तानचे राष्ट्रपती येथी शफी नुरानी जनतेला देशाच्या निर्मितीला शंभर वर्षे झाल्याबद्दल अभिनंदनपर शुभेच्छा देत होते. त्यांच्या भाषणाचा रोख सौम्य होता. शंभर वर्षांच्या तणावपूर्ण परिस्थितीचा अनुभव आपल्या सर्वांना आहे. आता शेजाऱ्याशी सलोख्याने वागण्याच्या प्रयत्न झाला पाहिजे--" इत्यादी इत्यादी. परंतु भाषणाचा शेवट करताना ते म्हणाले, "केवळ शब्दांनी नव्हे तर कृतीने मी आपल्या देशाच्या सौहार्दपूर्ण भावनेची झलक शेजाऱ्यांकडे--- भारताच्या पंतप्रधानांकडे पाठवणार आहे. त्यासाठी मी आत्ता, या क्षणाला असे फर्मान काढतो की --"

पण वाक्य पुरे होण्यापूर्वीच राष्ट्रपती पुढे कोसळले. टी.व्ही.वर त्यांना पाहणाऱ्या कोट्यवधी प्रेक्षकांना स्तंभित करणारे ते थरारनाट्य होते. त्यांच्याच अंगरक्षकाने त्यांच्यावर लेसरगन वापरली होती. त्याला बाजूला सारून एक राकट व्यक्ती पुढे आली आणि तिने जनतेला संबोधन केले : "लोक हो, घाबरू नका ! एका देशद्रोह्याला ठार करण्यात आले आहे. तो पाकिस्तानचे अण्वस्त्रसाठे

नष्ट करण्याचे फर्मान काढणार होता. ही सौहार्दाची भावना आपल्याला परवडणारी नाही, असे आमच्या संघटनेने ठरवले आहे. तिचे नाव आता पडद्यावर पाहा."

पडद्यावरील नाव पाहून जनतेचा थरकाप उडाला. ही तर कट्टरात कट्टर अशी संघटना, देशातून निर्वासित केलेली. हिने कशावर ताबा मिळवला आहे ? पडद्यावरील व्यक्तीने जणू प्रश्नाचे उत्तरच दिले :

"आम्ही देशाच्या सर्व अतिसुरक्षित समजल्या जाणाऱ्या अण्वस्त्रांच्या साठ्यावर ताबा मिळवला आहे. भारताच्या पंतप्रधानांकडे आम्ही आमच्या मागण्या या क्षणाला पाठवल्या आहेत. चोवीस तासांच्या आत त्या मागण्या मान्य झाल्या नाहीत तर भारताच्या दहा शहरांवर अण्वस्त्रांची बरसात होईल. अर्थात् त्यांनी आमच्यावरच आधी अस्त्रे डागली तर ईट का जबाब पत्थर से दिया जाएगा ! खुदा हाफिज. माझे नाव या कार्यक्रमानंतर पाहा."

घियासुद्दीन ! हा तर अतिरेक्यांच्या नामावलीत पहिले स्थान पटकावलेला. भारत अशा धमकीला भीक घालणार नाही हे नक्की. पण तो अण्वस्त्रानीच उत्तर देईल का ? अणुयुद्ध सुरू करायची

जबाबदारी तो पत्करील का ?

भारतात पंतप्रधानाच्या नवी दिल्ली येथील निवासीय कार्यालयात राष्ट्रीय सुरक्षा मंडळाची 'अत्यंत तातडीची' बैठक भरली होती. प्रत्यक्ष दिल्लीत हजार राहू न शकलेले सदस्य आपापल्या जागी 'व्हिडिओ यंत्रणे'त सहभागी झाले होते.

"कृपालजी, बताइये हमारे पड़ोस का माहोल क्या है ?" पंतप्रधानांनी आपले परराष्ट्रमंत्री कृपाल शर्मा यांना सुरुवात करायला सांगितले. मुत्सद्देगिरीत शर्मांचा हात धरणारा कोणी नाही अशी आंतरराष्ट्रीय ख्याती होती. वाटाघाटीत 'वज्रादपिकठोरारणि' अशा भावनेने आलेले लोक त्यांचा युक्तिवाद ऐकून 'मृदूनि कुसुमादपि' होऊन परत जात. चर्चा करणारी व्यक्ती आपल्याला अनुकूल नाही झाली तरी आपल्या पुढे सर्द तरी होईल इतकी काळजी ते घेत. ते म्हणाले,

"पंतप्रधानजी, त्या घियासुद्दीनवर पूर्ण फाईल आमच्याकडे आहे. याचे आजोबा रशियाविरुद्ध अफगाणांच्या लढ्यात होते. वडील जम्मू-काश्मीरात भाडोत्री सैनिक होते तर हा खरोखर मियाँ नुरानींनी पोसलेला खास त्यांच्या विश्वासातला पण पुढे दहशतवादाच्या मार्गाला गेला. पूर्वी हा..."

"कृपालजी, वेळ कमी असल्याने भूतकालावर छाट मारूया. आता आपल्यापुढे पर्याय काय आहेत ?" शर्माजींची गाडी रूळावर आणत पंतप्रधान म्हणाले. "सारी सर ! घियासुद्दीनने दिलेल्या चोवीस तासांत आपण काय करू शकतो ?

(पुढील कथा पान १५९ वर पाहा)

छात्र प्रबोधन - सौर कार्तिक शके १९२२

९३

विज्ञानाच्या प्रकाशात जीवन तर उजळायचे सौंदर्याचा वेध घेत भावबंधही जपायचे.

शंभरावा अंक

ज्ञानप्रबोधिनी-शिक्षणातल्या विस्तारलेल्या कक्षा... शैक्षणिक उपक्रम संशोधिका-शिक्षक व विद्यार्थ्यांसाठी विविध कृतिंकर व कार्यशाळा, सौ.अंजली सायगांवकर ४४७०६९१

(पान १३ वरून पुढे)

पर्याय एक--- आपण प्रथम हल्ला करायचा. कराची, इस्लामाबाद, हैदराबाद सिंध, लाहोर, पेशावर आदि शहरे आपण पाच मिनिटांत भस्मसात करू शकतो. एकूण दहा शहरांवर आपली अण्वस्त्रे रोखली आहेत."

पंतप्रधानांनी खिन्नपणे मान डोलवून म्हटले, "आणि त्यांची अण्वस्त्रे दिल्लीसकट आपल्या शहरांवर आहेतच रोखलेली ! पण नागासाकीनंतर पहिला अणुहल्ला करायचा तथाकथित बहुमान एकेकाळी महात्मा गांधींच्या अहिंसेला शिरोधार्य मानणाऱ्या देशाने मिळवावा हे घडता कामा नये."

"दुसरे पर्याय कोणते आहेत ते तर पाहू या" गृहमंत्री म्हणाले. उद्ध्वस्त शहरांची जबाबदारी त्यांच्याच शिरावर पडणार होती. कृपालजी पुढे म्हणाले,

"आणखी पर्याय या चोवीस तासांत वाटाघाटीत त्यांना गुंतवून ठेवण्याचा---- पण हा माथे-फिरू केव्हा काय करील नेम नाही. आपण अमेरिका, युरोप, चायना, जपानकडून दडपण आणू शकतो. पण धियासुद्दीनच्या हाती अण्वस्त्रांची कळ असणे म्हणजे आज-उद्या नाही तरी परवा तोच धोका राहतो. त्याचा नायनाट करणे आवश्यक आहे."

"ती झाली नंतरची कार्यवाही ! सध्याचा धोका आधी टळला पाहिजे." पंतप्रधान म्हणाले. त्यावर जलटसुलट चर्चा झाली, अखेर--- "बोलायची परवागनगी असावी, सर !" नम्रपणे त्रिदलप्रमुख म्हणाले.

"बोला, जनरल पात्रो"

पंतप्रधानांनी आज्ञापिले.

"आपण अशी परिस्थिती घडवून आणू शकतो की ते पहिला हल्ला करतील जो फार तीव्र नसेल... आणि मग आपण त्याचा चोख जबाब देऊ ! हे कसे घडवून आणायचे ते माझ्यावर सोडा."

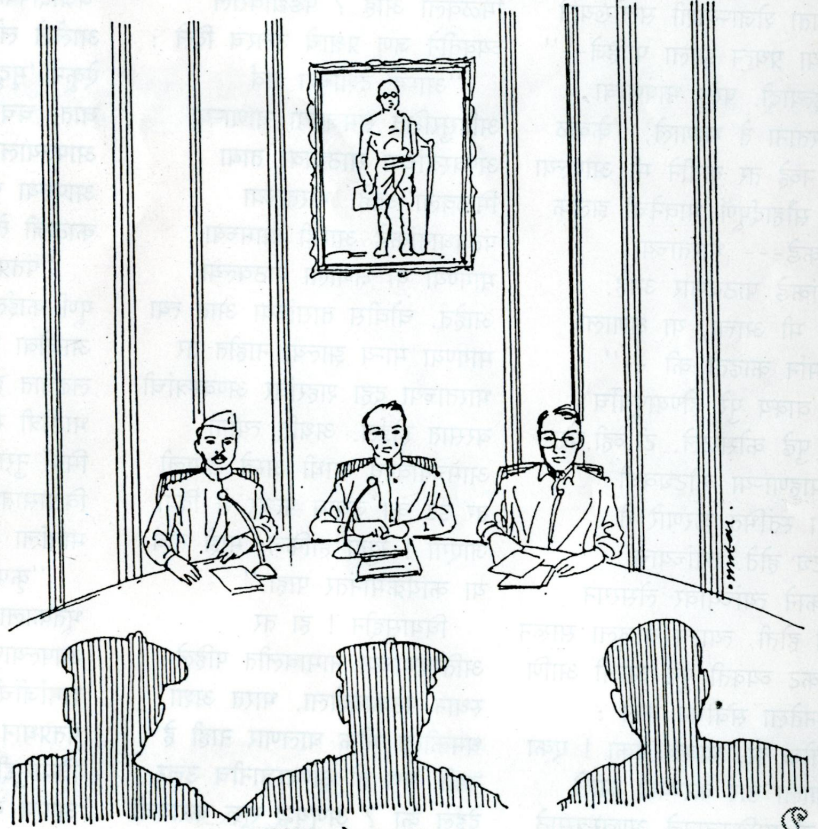
'कसे घडवून आणायचे' हे जनरल पात्रो प्रत्यक्ष सांगायला तयार नसले तरी त्यांच्या पूर्वकर्तृत्वावरून ते तसे घडवून आणतील याबद्दल कोणालाही शंका नव्हती.

"फेक अटॅक... लाइक फेक एन्काउंटर" विरोधी पक्षनेते राम बजाज शेजारी बसलेल्या संरक्षणमंत्र्यांच्या कानात पुटपुटले.

संरक्षणमंत्र्यांनी डाळे मिचकावले. चर्चा आणखी अर्धा तास लांबली आणि शेवटी त्रिदलप्रमुखांचा पर्याय मान्य झाला. अणुयुद्ध आता काही तासांवरच आले होते. मात्र, हा निर्णय गुप्त ठेवायचा होता. पण पंतप्रधानांच्या या अतिगुप्त यंत्रणेचा निष्कर्ष खोलीबाहेर केव्हाच निघाला होता आणि प्रकाशाच्या वेगाने चालला होता.

"हा पाहा भारताने घेतलेला निर्णय ! आता कार्यवाही अटळ आहे." सी ने आपल्या मॉनिटरवर उमटलेला संदेश दाखवला.

"पण कॉम्प्यूटरला आधी दाखवले पाहिजे" अे म्हणाला.

छात्र प्रबोधन - सौर कार्तिक शके १९२२

१५९

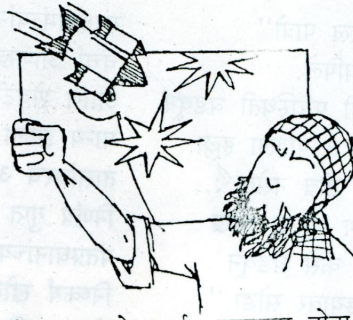
नियमांची बनली तर्कशुद्ध प्रणाली
अन् विकसित झाली अनुमानांची शैली.

शंभरावा अंक

दीपावली व नूतनवर्षानिमित्त हार्दिक शुभेच्छा !
प्रायोजक: श्री. सच्चिदानंद राव, पुणे

मी तेच करत आला आहे.
सी ने हात वर केला आणि
म्हणाला, "सर ! मला वाटते आपण त्या
स्थितीच्या जवळ येत चाललो आहोत.
माझ्या मॉनिटरवर मला जे काही दिसते
आहे, ते फार भयावह आहे. या
पाह्याच...मी भिंतीवर ते चित्र टाकतो.

१४ ऑगस्ट २०४७,
इस्लामाबादहून पाकिस्तानचे राष्ट्रपती
मियाँ शफी नुरानी जनतेला देशाच्या
निर्मितीला शंभर वर्षे झाल्याबद्दल
अभिनंदनपर शुभेच्छा देत होते.
त्यांच्या भाषणाचा रोख सौम्य होता.
'शंभर वर्षांच्या तणावपूर्ण
परिस्थितीचा अनुभव आपल्या सर्वांना
आहे. आता शेजाऱ्याशी सलोख्याने
वागण्याच्या प्रयत्न झाला पाहिजे--'
इत्यादी इत्यादी. परंतु भाषणाचा
शेवट करताना ते म्हणाले, "केवळ
शब्दांनी नव्हे तर कृतीने मी आपल्या
देशाच्या सौहार्दपूर्ण भावनेची झलक
शेजाऱ्यांकडे--- भारताच्या
पंतप्रधानांकडे पाठवणार आहे.
त्यासाठी मी आता, या क्षणाला
असे फर्मान काढतो की --"
पण वाक्य पुरे होण्यापूर्वीच
राष्ट्रपती पुढे कोसळले. टी.व्ही.वर
त्यांना पाहणाऱ्या कोट्यवधी
प्रेक्षकांना स्तंभित करणारे ते
थरारनाट्य होते. त्यांच्याच
अंगरक्षकाने त्यांच्यावर लेसरगन
वापरली होती. त्याला बाजूला सारून
एक राकट व्यक्ती पुढे आली आणि
तिने जनतेला संबोधन केले :
"लोक हो, घाबरू नका ! एका
देशद्रोह्याला ठार करण्यात आले
आहे. तो पाकिस्तानचे अण्वस्त्रसाठे

नष्ट करण्याचे फर्मान काढणार होता.
ही सौहार्दाची भावना आपल्याला
परवडणारी नाही, असे आमच्या
संघटनेने ठरवले आहे. तिचे नाव
आता पडद्यावर पाहा."

पडद्यावरील नाव पाहून जनतेचा
थरकाप उडाला. ही तर कट्टरात कट्टर
अशी संघटना, देशातून निर्वासित
केलेली. हिने कशावर ताबा
मिळवला आहे ? पडद्यावरील
व्यक्तीने जणू प्रश्नाचे उत्तरच दिले :

"आम्ही देशाच्या सर्व
अतिसुरक्षित समजल्या जाणाऱ्या
अण्वस्त्रांच्या साठ्यावर ताबा
मिळवला आहे. भारताच्या
पंतप्रधानांकडे आम्ही आमच्या
मागण्या या क्षणाला पाठवल्या
आहेत. चोवीस तासांच्या आत त्या
मागण्या मान्य झाल्या नाहीत तर
भारताच्या दहा शहरांवर अण्वस्त्रांची
बरसात होईल. अर्थात् त्यांनी
आमच्यावरच आधी अस्त्रे डागली
तर ईट का जबाब पत्थर से दिया
जाएगा ! खुदा हाफिज. माझे नाव
या कार्यक्रमानंतर पाहा."

घियासुद्दीन ! हा तर
अतिरेक्यांच्या नामावलीत पहिले
स्थान पटकावलेला. भारत अशा
धमकीला भीक घालणार नाही हे
नक्की. पण तो अण्वस्त्रांनीच उत्तर
देईल का ? अणुयुद्ध सुरू करायची

जबाबदारी तो पत्करील का ?

भारतात पंतप्रधानाच्या नवी दिल्ली
येथील निवासीय कार्यालयात राष्ट्रीय
सुरक्षा मंडळाची 'अत्यंत तातडीची'
बैठक भरली होती. प्रत्यक्ष दिल्लीत
हजर राहून न शकलेले सदस्य
आपापल्या जागी 'व्हिडिओ यंत्रणे'त
सहभागी झाले होते.

"कृपालजी, बताइये हमारे पड़ोस
का माहोल क्या है ?" पंतप्रधानांनी
आपले परराष्ट्रमंत्री कृपाल शर्मा यांना
सुरुवात करायला सांगितले.
मुत्सद्देगिरीत शर्मांचा हात धरणारा
कोणी नाही अशी आंतरराष्ट्रीय
ख्याती होती. वाटाघाटीत
'वज्रादपिकठोरानि' अशा भावनेने
आलेले लोक त्यांचा युक्तिवाद
ऐकून 'मृदूनि कुसुमादपि' होऊन परत
जात. चर्चा करणारी व्यक्ती
आपल्याला अनुकूल नाही झाली तरी
आपल्या पुढे सर्द तरी होईल इतकी
काळजी ते घेत. ते म्हणाले,

"पंतप्रधानजी, त्या घियासुद्दीनवर
पूर्ण फाईल आमच्याकडे आहे. याचे
आजोबा रशियाविरुद्ध अफगाणांच्या
लढ्यात होते. वडील जम्मू-काश्मीरात
भाडोत्री सैनिक होते तर हा खरोखर
मियाँ नुरानींनी पोसलेला खास त्यांच्या
विश्वासातला पण पुढे दहशतवादाच्या
मार्गाला गेला. पूर्वी हा..."

"कृपालजी, वेळ कमी असल्याने
भूतकालावर छोट मारूया. आता
आपल्यापुढे पर्याय काय आहेत ?"
शर्माजींची गाडी रूळावर आणत
पंतप्रधान म्हणाले. "सारी सर !
घियासुद्दीनने दिलेल्या चोवीस तासांत
आपण काय करू शकतो ?

(पुढील कथा पान १५९ वर पाहू)

छात्र प्रबोधन - सौर कार्तिक शके १९२२

93

विज्ञानाच्या प्रकाशात जीवन तर उजळायचे
सौंदर्याचा वेध घेत भावबंधही जपायचे.

शंभरावा अंक

ज्ञानप्रबोधिनी-शिक्षणातल्या विस्तारलेल्या कक्षा... शैक्षणिक
उपक्रम संशोधिका-शिक्षक व विद्यार्थ्यांसाठी विविध कृतिसत्रे
व कार्यशाळा, सौ.अंजली सायगांवकर ४४७७६९१

(पान १३ वरून पुढे)

पर्याय एक--- आपण प्रथम करायचा. कराची, इस्लामाबाद, राबाद सिंध, लाहोर, पेशावर दि शहरे आपण पाच मिनिटांत मसात करू शकतो. एकूण दहा शहरांवर आपली अण्वस्त्रे रोखली आहेत."

पंतप्रधानांनी खिन्नपणे मान लवून म्हटले, "आणि त्यांची अण्वस्त्रे दिल्लीसकट आपल्या शहरांवर आहेतच रोखलेली ! पण गासाकीनंतर पहिला अणुहल्ला त्रायाचा तथाकथित बहुमान केकाळी महात्मा गांधींच्या अहिंसेला शेरधार्य मानणाऱ्या देशाने मिळवावा घडता कामा नये."

"दुसरे पर्याय कोणते आहेत ते मला पाहू या" गृहमंत्री म्हणाले. उद्ध्वस्त शहरांची जबाबदारी त्यांच्याच शिरावर पडणार होती. कृपालजी पुढे म्हणाले,

"आणखी पर्याय या चोवीस तासांत वाटाघाटीत त्यांना गुंतवून ठेवण्याचा---- पण हा माथे-फिरू केव्हा काय करील नेम नाही. आपण अमेरिका, युरोप, चायना, जपानकडून मदत घ्यायची आहे. पण धियासुद्दीनच्या हाती अण्वस्त्रांची कळ असणे म्हणजे आज-उद्या नाही तरी परवा तोच धोका राहतो. त्याचा नायनाट करणे आवश्यक आहे."

"ती झाली नंतरची कार्यवाही ! सध्याचा धोका आधी टळला पाहिजे." पंतप्रधान म्हणाले. त्यावर जलदसुलट चर्चा झाली, अखेर--- "बोलायची परवागनगी असावी, सर !" नम्रपणे त्रिदलप्रमुख म्हणाले.

"बोला, जनरल पात्रो"

पंतप्रधानांनी आज्ञापिले.

"आपण अशी परिस्थिती घडवून आणू शकतो की ते पहिला हल्ला करतील जो फार तीव्र नसेल... आणि मग आपण त्याचा चोख जबाब देऊ ! हे कसे घडवून आणायचे ते माझ्यावर सोडा."

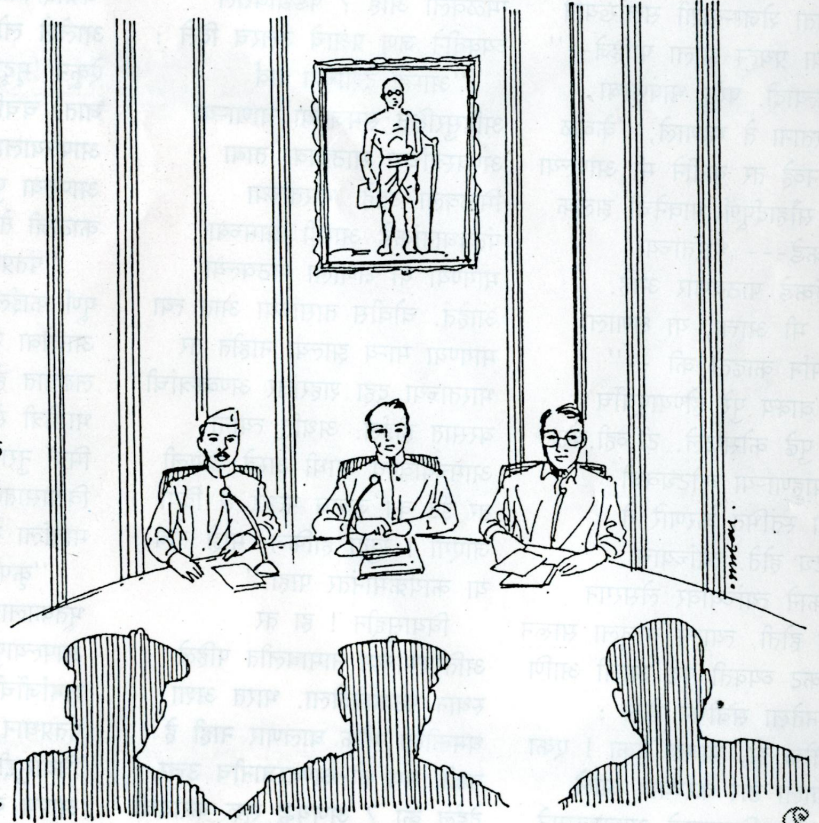
'कसे घडवून आणायचे' हे जनरल पात्रो प्रत्यक्ष सांगायला तयार नसले तरी त्यांच्या पूर्वकर्तृत्वावरून ते तसे घडवून आणतील याबद्दल कोणालाही शंका नव्हती.

"फेक अटॅक... लाइक फेक एन्काउंटर" विरोधी पक्षनेते राम बजाज शेजारी बसलेल्या संरक्षणमंत्र्यांच्या कानात पुटपुटले.

संरक्षणमंत्र्यांनी डाळे मिचकावले. चर्चा आणखी अर्धा तास लांबली आणि शेवटी त्रिदलप्रमुखांचा पर्याय मान्य झाला. अणुयुद्ध आता काही तासांवरच आले होते. मात्र, हा निर्णय गुप्त ठेवायचा होता. पण पंतप्रधानांच्या या अतिगुप्त यंत्रणेचा निष्कर्ष खोलीबाहेर केव्हाच निघाला होता आणि प्रकाशाच्या वेगाने चालला होता.

"हा पाहा भारताने घेतलेला निर्णय ! आता कार्यवाही अटळ आहे." सी ने आपल्या मॉनिटरवर उमटलेला संदेश दाखवला.

"पण कॉम्प्यूटरला आधी दाखवले पाहिजे" असे म्हणाला.

छात्र प्रबोधन - सौर कार्तिक शके १९२२

१५९

नियमांची बनली तर्कशुद्ध प्रणाली
अन् विकसित झाली अनुमानांची शैली.

शंभरावा अंक

दीपावली व नूतनवर्षानिमित्त हार्दिक शुभेच्छा !
प्रायोजक: श्री. सच्चिदानंद राव, पुणे

त्याने तशी व्यवस्था केली. तिघेजण उत्सुकतेने कंप्यूटरच्या निर्णयाची वाट पाहत होते - बी तर कंप्यूटर कंसोलजवळ उभी होती.

दहा मिनिटांचा तणावपूर्ण काळ.... आणि मग हिरवा दिवा लागला. "कार्यवाही करावी लागणार" ए उद्गारला. "बी, पाहा कंप्यूटरने काही प्रिंट-आऊट पाठवला का ?"

"हा काय !" बी ने काही छापील पाने ए कडे दिली. ती वाचता वाचता ए उद्गारला : "आपण एक लाखाहून जास्त वर्षे पाहात आलेल्या अभयारण्यात हस्तक्षेप करायची वेळ आली आहे."

पृथ्वीवर सर्व राष्ट्रांची सभा भरली होती. संयुक्त राष्ट्रसंघाची ती तातडीने बोलावलेली बैठक होती. सभेची सुरुवात कार्यवाहांच्या अहवालाने झाली. ते म्हणाले,

"उपस्थित राष्ट्र प्रमुखांनो,

परवा भारत आणि पाकिस्तान या दोन अण्वस्त्रधारी राष्ट्रांमधील तणाव वाढत जाऊन अणुयुद्ध पेटण्याची परिस्थिती निर्माण झाली होती. एका दहशतवादी संघटनेने अण्वस्त्रांच्या पाकिस्तानी साठ्यावर कब्जा मिळवून भारताला आव्हान दिले होते आणि चोवीस तासांची मुदत.

परंतु चोवीस तास उलटले तरी काही घडले नाही.... पण मी म्हणतो त्यांत दुरुस्ती करायला हवी... विनाशकारी असे घडले नाही. कारण सर्व पाकिस्तानी अण्वस्त्रे आणि बॉम्बचे साठे निकामी करण्यात आले होते. ते पाहून

दहशतवाद्यांना पाकिस्तानी सेनेने आपल्या ताब्यात घेतले. मात्र, शस्त्रास्त्रे निकामी करण्यात त्यांचा काही हात नव्हता.

हे काम भारताचे होते का ? या प्रश्नाचेही नकारार्थी उत्तर मिळाले. फार काय भारताचे अण्वस्त्रसाठे देखील तितक्याच सफाईदारपणे निकामी केलेले दिसले. आपल्या सुरक्षा यंत्रणेत दुसऱ्या राष्ट्रांनी ढवळाढवळ केली, असे सांगायला भारत आणि पाकिस्तान दोघांनीही तातडीची बैठक बोलावली.

यावर आज आपल्याला उत्तर शोधून काढायचे आहे. एखाद्या राष्ट्राच्या सुरक्षा यंत्रणेत अशी ढवळाढवळ म्हणजे त्याच्या सार्वभौमत्वाला आव्हान आहे. तेव्हा ही कार्यवाही कोणी घडवून आणली त्या राष्ट्राच्या किंवा राष्ट्रांच्या प्रमुखांनी निवेदन करावे. जेरी अणुयुद्ध टळले या गोष्टीबद्दल आपण सर्वांनी आनंद व्यक्त केला पाहिजे, तरी ज्या पद्धतीने हे करण्यात आले ती चिन्तेचा विषय असू शकते."

कार्यवाह खाली बसले आणि त्यानंतर पाकिस्तानी आणि भारतीय राष्ट्रप्रमुखांनी आपली अण्वस्त्रे कशी आणि केव्हा नाकाम झाली याचे विवरण दिले. त्यावरून दोघांचे साठे एकाच वेळी, एकाच प्रकारे नष्ट झाल्याचे दिसले. दोघांचे साठे पूर्ण रिते झाल्याची ग्वाही त्यांच्या राष्ट्रप्रमुखांनी दिली.

ही अत्यंत आश्चर्यकारक घटना होती आणि इतक्या सफाईदार कामगिरीची जबाबदारी कोणाची असावी अशी अटकळ सुरू झाली.

तेवढ्यात राष्ट्रसंघाच्या अध्यक्षांना त्यांच्या खाशातल्या टॅबवर एक संदेश मिळाला. त्यांनी हात उंचावून लोकांना शांत केले आणि म्हणाले:

"लोकहो, आपल्या जागतिक अणुशक्ती संघटनेचे प्रमुख बाहेर आले आहेत. त्यांना या संदर्भात महत्त्वाचे निवेदन करायचे आहे. तुमच्या परवानगीने मी त्यांना व्यासपीठावर बोलावतो."

सभासदांत त्या अनपेक्षित घटनेने चुळबुळ माजली. पण अणुशास्त्रज्ञ डॉक्टर फ्रांझ रंझेन जेव्हा व्यासपीठावर आले, तेव्हा सर्वत्र शांतता स्थापित झाली. अध्यक्षांनी अनुमोदन देताच डॉ. रंझेन यांनी बोलायला सुरुवात केली.

"मित्र हो, तुमच्या यंत्रणेत व्यत्यय आणल्याबद्दल क्षमा मागतो. पण मला नुकतीच मिळालेली माहिती इतकी खळबळजनक आहे की ती तातडीने तुमच्यापुढे मांडणे आवश्यक आहे. प्रथम तिचे सार ऐका :

मित्र हो, जगातले सर्व अण्वस्त्रसाठे आज... दोन तासांपूर्वी... निकामी करण्यात आले आहेत !"

सभेत विलक्षण खळबळ माजली. अनेक राष्ट्रप्रमुखांनी आपले टॅब काढून आपल्या देशाशी संपर्क साधायला सुरुवात केली. त्यांना शांत करत डॉ. रंझेन म्हणाले :

"आपण सवडीने खात्री करून घ्या, पण आमच्या संस्थेतफे खात्री करूनच मी आलो आहे. आमच्याकडे या अण्वस्त्रांच्या गुप्त नोंदी ठेवल्या जातात. पण मला हे कसे समजले ? ते महत्त्वाचे आहे.

छात्र प्रबोधन - सौर कार्तिक शके १९२२

१६०

ज्ञानाच्या शिखरावर जावे, क्षितिज एकदा पाहून घ्यावे ।
ध्येय आपुले साध्य करावे, विज्ञानाला घेऊनी सवे ।

शंभरावा अंक

दीपावली व नूतनवर्षानिमित्त हार्दिक शुभेच्छा !
प्रायोजकः श्री. आनंद देशपांडे, पुणे

हा संदेश मला माझ्या फोटॉनिक मेलमधून मिळाला... तो कुठून आला याचा शोध चालू झाला आहे. पण संदेश वाचा."

असे म्हणून त्यांनी भिंतीवर मोठ्या अक्षरात तो संदेश प्रोजेक्ट केला.

पृथ्वीवासीयांनो,

गेली ११५, २४७ वर्षे आम्ही तुमच्यावर लक्ष ठेवून आहोत. पृथ्वीवर एखादी संस्कृती प्राथमिक अवस्थेतून विकसित होत कशी बदलते, अधिक बुद्धिमान होत जाते, आपले माहितीचे साठे वाढवीत जाते ते आम्हांला पाहायचे आहे. त्यासाठी हा ग्रह फार सोयीचा आहे. हा नैसर्गिक साधनसंपत्तीने विभूषित आहे. खरेच तुम्ही इथे जन्म घेतलात हे तुमचे सौभाग्य आहे. विश्वातील इतर अधिक खडतर ठिकाणे पाहिलीत तर तुम्हाला खात्री पटेल.

अशा या परिपूर्ण जागी एका अभयारण्याप्रमाणे आम्ही तुमचा विकास पाहात आलो. तुम्हाला अजून प्रगतीच्या पुष्कळ पायऱ्या चढायच्या आहेत. तुमच्यावर मधूनमधून नैसर्गिक आपत्त्या येतील. आपली बुद्धिमत्ता वापरून तुम्ही त्यावर कशी तोड काढता ते आम्ही पाहू. पण सर्वात मोठी आपत्ती नैसर्गिक नसून तुम्ही स्वतःच्या मूर्खपणाने स्वतःवर ओढवून आणता आहात.

विज्ञान-तंत्रज्ञानाचा आधार घेऊन तुम्ही प्रगती करीत आहात पण त्याचबरोबर या बहुरत्ना वसुंधरेचा तुम्ही अंत पाहता. तिला मिळालेले सुंदर पर्यावरण बिघडवत चालला आहात. सूर्यमालेच्या इतर ग्रहांवर

जाऊन पाहा आणि मग कळेल पृथ्वीवरच का जीवसृष्टी नांदते आहे. आता ती पण तुम्हाला नकोशी झाली का ?

कारण तिचा काही क्षणांत अंत करण्यास सक्षम अशी अण्वस्त्रे तुम्ही साठवली आणि आपापसांतले हेवेदावे साधण्यासाठी संपूर्ण पृथ्वीला ओलीस ठेवलेत. आम्ही तुम्हाला जोपासायचे तसेच या पृथ्वीलाही. ह्यापूर्वी पण काही निवडक प्रसंग होते, जेव्हा आम्हाला हस्तक्षेप करावा का हा प्रश्न पडला. उदाहरणार्थ, दुसरे जागतिक युद्ध उद्भवले त्या वेळी. पण आम्ही स्वतःला आवरले. मोठा नाश पाहून तुम्ही किती शहाणे होता ते आम्हांला पाहायचे होते.

पण गेल्या काही दिवसांत परिस्थिती विकोपाला गेली. दुसऱ्या जागतिक युद्धातली संपूर्ण प्राणहानी काही क्षणांत होईल असे युद्ध तुम्ही आखलेत आणि आपली अण्वस्त्रे पणाला लावलीत. शेवटी आम्ही या अभयारण्यात हस्तक्षेप करायचे ठरवले.... नाइलाजाने. नाहीतर पृथ्वी पुन्हा जीवसृष्टी पोसूच शकली नसती.

आम्ही तुमचे अण्वस्त्रांचे सर्व साठे नाकाम केले. केवळ युद्धेच्छू राष्ट्रांचेच नव्हे तर सर्व राष्ट्रांचे. आज पृथ्वीवर एकही अण्वस्त्र उरले नाही आणि या अनुभवातून शहाणे न होता तुम्ही पुनर्निर्मितीच्या फंदात पडलात तर तो प्रयत्न - वेळ, ऊर्जा आणि मेहनत - तिन्ही वाया घालवणारा ठरेल. कारण अण्वस्त्र तयार झाले की नाकाम करण्याची आमची योजना आहे. तेव्हा आपले ज्ञान विधायक कार्यासाठी वापरा.

आम्ही कोण ? कुठले ? या प्रश्नांची उत्तरे तुमचा आणखी विकास झाला की आपोआप मिळतील. तोपर्यंत तुम्ही आम्हाला दिलेले नाव वापरून तुमचा निरोप घेत आहोत !

तुमचे हित पाहणारे,
(पृथ्वी बाहेरचे E.T.)

संदेशात शेवटी म्हटले होते तरी E.T. ना शोधण्याचे प्रयत्न झाले. अस्त्रे निकामी करणारी यंत्रणा मंगळावर आहे, असे प्रथमदर्शनी दिसले. कुठली अस्त्रे केव्हा निकामी झाली त्या माहितीच्या आधारे ती जागा शोधण्यात आली. मंगळावरील ऑर्लिंपस मॉन्स पर्वताच्या आत तिचा उगम होता. अजून तो पर्वत भेदण्याची क्षमता आपल्यात नाही याची खात्री झाल्यावर मानवाने हा शोध आवरता घेतला.

आणि पृथ्वी नावाच्या अभयारण्याची सुखरूप वाटचाल पुढे सुरू झाली.

- जयंत नारळीकर
'आयुका' पुणे विद्यापीठ आवार,
पुणे ७

हार्दिक शुभेच्छा !

**शहा लुव्वा इस्टेट
डेव्हलपर्स**

अभ्यंकर कॉम्प्लेक्स,
आमराईरोड, सांगली.

☎ ०२३३-३७५३७४, ३७७५८५

छात्र प्रबोधन - सौर कार्तिक शके १९२२

९६९

अणु-रेणूच्या युगात लिहूया, इतिहासाची नवीन पाने.
साद घालती तुम्हा-आम्हा, विज्ञानाची ही आव्हाने.

दीपावली व नूतनवर्षानिमित्त हार्दिक शुभेच्छा !
प्रायोजक : श्री. विनय पै, पुणे